

פאר מקדושים

פגונים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת בלק תשפ"ה

לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך. (כב כט)

מה שלא רצה בלעם לקלל את אתונו, כתב בספר פענח רזא בשם רבו, דהנה אלישע הנביא שלח את גיחזי עם מקלו להחיות את הנער והחיה בו את הכלב, ושוב לא יכול להחיות את הנער כיון שהמקל עשה שליחותו, ולכן גם בלעם חשש מלקלל את אתונו, כי אח"כ שוב לא יוכל לקלל את ישראל.

(ילקוט הפלאות, לרבי חיים פוטרניק מקראקא)

ויחר למשה מאד ויאמר וגו', ולא הרעותי את אחד מהן. (טז טו)

איתא במדרש (תנחומא ז) שלא חייבתי את הזכאי ולא זיכיתי את החייב. וקשה מה היה מתפאר משה בזה, דכל אדם מזהיר על זה. ותיירץ דודי גאון ישראל בעל חכם צבי זצ"ל ע"פ דאיתא בגמרא (ר"ה כא: עפ"י המהרש"א) בקש קהלת להיות כמשה לדון בלא עדים, יצא בת קול ואמרה כתיב (קהלת יב י) יושר דברי אמת. הכלל משה היה יודע מה בלבו של אדם והיה דן בלא עדים. ואיתא במשנה (אבות פ"א מ"ח) כשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים וכשנפטריהם יהיו בעיניך כזכאים, נמצא שאצל כל דיין בתחילה הוא מחייב את א' מהן שלא כדין [דמחשבו לרשע], וכשנפטר ממנו הוא מזכה את א' מהן שלא כדין [דעכשיו שניהם צריכין להיות זכאי בעיניו]. אבל אצל משה רבינו לא שייך זה, כי מתחילה ידע מי החייב ומי הזכאי. וזהו שאמר שלא חייבתי את הזכאי וכו', כי ידע מתחילה מי החייב ומי הזכאי.

(תקנתא דמשה - שביל הישר (אלקסניץ תקכ"ח) לרבי שמריה אב"ד הלאזמיץ)

וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב. (כה א)

שמעתי בשם הגאון בעל שער אפרים ז"ל שהקשה, דלא מצינו בכל התורה שיהיה ויחל לשון חטא. ואמר הגאון ז"ל, שמרומז בו יחל שזה היה עיקר החטא, דאיתא בגמ' (שבת יז:) אמר ר' יצחק גזרו על פתן של עכו"ם משום שמנן ועל שמנן משום יינן וכו' ועל יינן משום בנותיהן, נמצא שגזירת חתנות עם בנותיהן בא באחרונה אחר שעבר על כל הנ"ל, לזה מדייק הפסוק ויחל העם לזנות, שהתחילו תיכף עם זנות ולא הלכו כסדר הנ"ל, והוא לעבירה גדולה יחשב ודפח"ח.

ועצמותיהם יגרם וחציו ימחץ וגו', ועתה ברח לך אל מקומך. (כד ט - יא)

ויש לדקדק מפני מה אמר בלק לבלעם לברוח אחרי שאמר ועצמותיהם יגרם. ונ"ל דהאי לישנא יגרם הוא לשון ארמית, כמו הא דא"ר יוחנן במסכת ברכות (ה:) דין גרמא דעשיראה ביר, ואיתא דאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית. ובמדרש איתא, שמלאך דיבר מתוך גרונו של בלעם. והשתא אתי שפיר, דמקודם שאמר ועצמותיהם יגרם לא ידע בלק שמעצמו דיבר, כי אם חשב שמלאך הגיד מתוך גרונו, אבל אחר שאמר ועצמותיהם יגרם שהיא לשון ארמית, א"כ מעצמו דיבר ובירך את ישראל, לכן ציוה לו לברוח.

(פני יהושע (זאלקווא תק"ב) לרבי יהושע פלק הדרשן מלבוב)

ומה אזעום לא זעם ה'. (כג ח)

במסכת ברכות (ז) איתא, וכמה זעמו רגע כו', ואין כל בריה יכולין לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע וכו'. והקשו התוס' (ד"ה שאלמלא) מה היה יכול לומר בשעת רגע, ויש לומר כ"לם, אי נמי, מאחר שהתחיל לקללתו באותה שעה, היה מזיק אפילו לאחר מכן עכ"ד. וראוי לשום לב, מאי בעי תוס' בתירוץ השני, הא בתירוץ ראשון סגי.

וביאר הגאון רבי אברהם פוזנר ז"ל (אביו של הגה"ק רבי נחום משאדיק), דהתוס' מוכרחין לזה, דאם לא כן קשה מה דאיתא בחז"ל (במ"ד כ ט) עה"פ הנה העם היוצא ממצרים וגו' לכה קבה לי אותו וגו' וגרשתיו, שבלעם היה שונאם יותר מבלק, שבלק אמר 'ואגרשנו' לא אמר אלא מן הארץ, ובלעם אמר 'וגרשתיו' דהיינו מן העולם, וכדאיתא בפירוש רש"י שם. וקשה מנא לן זה שבלעם היה שונאם יותר מבלק, דלמא לא היה שונאם יותר, רק היה מוכרח לאמר 'וגרשתיו', משום שלא היה יודע לכוין אלא אותו רגע, [והיה מוכרח לומר כלם שהכוונה כליה, ולכך אמר 'וגרשתיו' דר"ל מן העולם]. אבל בלק היה סבור שבלעם יוכל לקלל כפי רצונו, ולכן לא ביקש יותר אלא 'ואגרשנו מן הארץ'. לכך צריך התוס' לתרץ התירוץ השני, דמאחר כשהיה מתחיל לקלל היה יכול להזיק אפילו לאחר כן, א"כ למה אמר כלם דהיינו מן העולם, אלא ע"כ שבלעם היה שונאם יותר מבלק.

(נדפס מכתב ידו בגליון משפתי ישנים)

רבי אברהם לעזרי פוזנר אב"ד סעלעשון

נולד בשנת תקל"ה לבן יחיד לרבי שלמה זלמן 'חסיד' ולאמו אחות הגאון המפורסם רבי צבי הירש חריף אב"ד ור"מ פיורדא. היה תלמיד אביו ותלמיד מובהק של הגאון רבי יוסף הצדיק חתן ה'נודע ביהודה', ולמד גם אצל דודו הג"ר צבי הירש חריף ואצל הג"ר רפאל הכהן מהמבורג ז"ל. לאחר נישואיו נסע ללמוד אצל הג"ר שלמה זלמן ליפשיץ בעל ה'חמדת שלמה' רבה של ורשה, וכעבור עשר שנים חזר לעירו פוזנא.

בשבת פרשת לך לך שנת תקע"ג התארח רבי אברהם בבית מדרשו של הרה"ק החוזה מלובלין, החוזה עצמו קרא בתורה וכיבד את רבי אברהם בעליית שישי, וסיים את העלייה כשהוא מדגיש בהגדשה יתירה את הפסוק 'ומלכים מחלצין יצאו'. תלמידי החוזה התפעלו מהברכה שהעניק רבם הגדול לאורח, והחוזה בירך את אחד מתלמידיו, שיזכה לראות בארץ הקודש את חמשת הבנים אשר בירך.

וזכה רבי אברהם שחמשת בניו גדלו לתלמידי חכמים נודעים, שכונו חמישה חומשי תורה.

הבכור היה רבי שלמה זלמן אב"ד זלאטשוב, ואחריו רבי אשר לעמיל אב"ד גאלין, שבסוף ימיו כיהן כראש ב"ד בירושלים, עליו מסופר כי בבואו לירושלים הקריאו לו בחלום את הפסוק עצל עד מתי תשכב, ומאז היה הולך לישון כשעתיים לפני חצות הלילה, ומחצות היה לומד עד הבוקר.

ואחריו היה ציס"ע הגה"ק רבי נחום משאדיק, שעליו אמרו שזכה לגילוי אליהו, ואחריו רבי יעקב יהודה לייב אב"ד סעלעשין וראש ב"ד בירושלים, והצעיר רבי ישראל ז"ל.

ובשנת תקצ"ב נפטר רבי אברהם לבית עולמו.

ספר הכת"י של רבי אברהם פוזנר